

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова Експертної комісії
Українського інституту національної пам'яті
з питань визначення належності об'єктів
до символіки російської імперської політики

Віктор БРЕХУНЕНКО

12 травня 2026 р.

Фаховий висновок щодо належності об'єктів
(географічних об'єктів, назв юридичних осіб та об'єктів права власності,
пам'ятників і пам'ятних знаків), присвячених російському археологові та
етнографу Ястребову Володимиру Миколайовичу (1855–1898),
до символіки російської імперської політики

Нормативно-правова підстава експертизи: частина 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX від 21 березня 2023 р. із змінами, внесеними Законом № 3097-IX від 03.05.2023 р.; підпункт 17-3 пункту 4 Положення про Український інститут національної пам'яті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті»; Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», затверджене Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 25.07.2023 № 399 «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії"» із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 429 від 15.08.2023 № 429, Наказ Українського інституту національної пам'яті від 05.10.2023 № 35 «Про утворення Експертної комісії з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики».

Визначення термінів у розумінні статті 2 Закону:

російська імперська політика (російська колоніальна політика) – система заходів, що здійснювалися органами управління, збройними формуваннями, політичними партіями, недержавними організаціями, установами, підприємствами, групами чи окремими громадянами (підданими) Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, спрямованих на підкорення, експлуатацію, асиміляцію Українського народу;

пропаганда російської імперської політики – публічна глорифікація або виправдання російської імперської політики, поширення інформації, спрямованої на виправдання російської імперської політики, а також публічне використання продукції, що містить символіку російської імперської політики, публічне заперечення злочинів (репресивних заходів) проти Українського народу;

русифікація – складова російської імперської політики, спрямована на нав'язування використання російської мови, пропагування російської культури як вищих порівняно з іншими національними мовами та культурами, витіснення з ужитку української мови, звуження українського культурного та інформаційного простору;

українофобія – дискримінаційні дії, публічно висловлені заклики, у тому числі в медіа, у літературних та мистецьких творах, що заперечують суб'єктність Української держави, української нації, боротьбу проти підкорення, експлуатації, асиміляції Українського народу, а також правомірність захисту політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитку української національної державності, науки, культури, зневажають питомі етнокультурні ознаки українців, ігнорують українську мову та культуру.

символіка російської імперської політики – символіка, що включає, у тому числі, зображення, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені особам, які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури); зображення гасел, цитат осіб, які обіймали керівні посади в органах

влади і управління, політичних організаціях, партіях, збройних формуваннях зокрема Російської імперії, і брали участь або сприяли реалізації російської імперської політики, публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, gloryфікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень гасел, цитат, пов'язаних із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури), працівників радянських органів державної безпеки всіх рівнів; назви населених пунктів, районів у містах, скверів, бульварів, вулиць, провулків, узвозів, проїздів, проспектів, площ, майданів, набережних, мостів, інших об'єктів топонімії населених пунктів, підприємств, установ, організацій на території України, яким присвоєні імена або псевдоніми осіб, які обіймали керівні посади в органах влади і управління, політичних організаціях, партіях, збройних формуваннях зокрема Російської імперії, і брали участь або сприяли реалізації російської імперської політики, які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, gloryфікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури).

Предмет експертизи: відповідність об'єктів (географічних об'єктів, назв юридичних осіб та об'єктів права власності, пам'ятників і пам'ятних знаків), присвячених російському археологові та етнографу Ястребову Володимирі Миколайовичу (1855–1898), вимогам Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (далі – Закон).

Ястребов Володимир Миколайович (1855–1898) – російський археолог та етнограф. Народився в с. Крива Лука Самарської губернії. Закінчив університет в Одесі. Діяльність у сфері освіти поєднував з археологічними та етнографічними дослідженнями.

У своїх працях В. Ястребов заперечував самотність українців, українську мову, поширював російський ідеологічний міф про «Новоросію», вважаючи Південну Україну Новоросією. Зокрема, він писав: *«Известно, что Новороссия не может похвалиться ни оригинальностью народного быта, ни давностью и крепостью исторических воспоминаний, и покойный В.И. Григорович не без основания называл население ее невегласи. И действительно, здесь часто затрудняешься сказать, на каком наречии*

говорит народ, откуда взялись обыватели того или другого угла и к какой национальной группе принадлежат»¹.

У листі до Ф. Лебединцева (1886 р.) В. Ястребов наголошував: «Служить, чем могу, местному историческому журналу всегда буду рад и очень доволен быть посильным представителем нашей Новороссии... Как бы то ни было, но Новороссия та же Русь, только наполовину польская и жидовская, но тем паче не надо давать гложнуть русскому самосознанию, памятуя, что и Новороссия исконно русское наследство»².

В. Ястребов уважав себе саме «новоросійським істориком»: «Поэтому новороссийскому историку и этнографу приходится дорожить и крупинками народности и старины и торопиться собиранием их, в надежде, что и лепта вдовицы, спасенная от погибели, зачтется наукою»³.

Докладав зусиль для ідеологічного забезпечення процесу асиміляції українців і втілення в життя концепції «єдиної російської нації». Так, у своїй флагманській праці «Материалы по этнографии Новороссийского края, собранные в Елисаветградском и Александрийском уездах Херсонской губернии» (1894) В. Ястребов зазначав, що в Південній Україні «вырабатывается особый тип русской народности – новороссийский»⁴.

Таким чином, діяльність В. Ястребова має ознаки **пропаганди російської імперської політики** в тлумаченні Закону та підпадає під пункт 1 частини першої, а також підпункт «г» пункту 4 частини першої статті 2 Закону. В. Ястребов належить до осіб, які «публічно, зокрема в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії». З огляду на це об'єкти (географічні об'єкти, назви юридичних осіб та об'єктів права власності, пам'ятники і пам'ятні знаки), присвячені Ястребову Володимиру Миколайовичу (1855–1898), зокрема й назва Кіровоградської обласної краєзнавчої премії **імені Володимира Ястребова**, відповідно до частини першої статті 2 Закону **належать до символіки російської імперської політики**, а наявність у публічному просторі об'єктів, присвячених В. Ястребову, є пропагандою російської імперської політики.

Передбачені чинним законодавством обмеження **поширюються лише на віднесені до російської імперської політики об'єкти, що розміщені/перебувають у публічному просторі.**

¹ Ястребов В. В запорожском захолустье // Киевская старина. – 1885. – Т. XIII. – С. 725.

² Собчук О.В. Епістолярна спадщина Володимира Миколайовича Ястребова. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. – С. 97.

³ Ястребов В. В запорожском захолустье. – С. 725.

⁴ Материалы по этнографии Новороссийского края, собранные в Елисаветградском и Александрийском уездах Херсонской губернии В.Н. Ястребовым. – Одесса, 1894. – С. 1.

Згідно із частинами другою, третьою статті 5 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», заборона не поширюється на використання символіки російської імперської політики в Музейному фонді України, Національному архівному фонді України, у приватних колекціях та приватних архівних зібраннях, у бібліотечних фондах на різних носіях інформації. Заборона не поширюється також на випадки використання символіки російської імперської політики (за умови, що це не призводить до виправдання і глорифікації російської імперської політики): в експозиціях музеїв, на тематичних виставках; у процесі наукової діяльності, зокрема під час проведення наукових досліджень та поширення їхніх результатів у незаборонений законодавством України спосіб; під час показу, опису, реконструкції (зокрема історичної) або в інший спосіб відтворення історичних подій; у творах мистецтва; у посібниках, підручниках та інших матеріалах наукового, освітнього і навчального характеру, які використовуються у навчальному, навчально-виховному і освітньому процесах; в інформаційних, інформаційно-аналітичних програмах та документальних фільмах. Таким чином, передбачені Законом України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» обмеження не поширюються на дослідження діяльності та творчої спадщини Володимира Ястребова, зберігання, купівлю/продаж, читання видань його творів, експонування пов'язаних з ним предметів та документів у музейних закладах тощо.

Члени Експертної комісії Українського інституту національної пам'яті з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики:

БРЕХУНЕНКО Віктор Анатолійович

БІЛВНЕНКО Сергій Миколайович

ВЕРБИЧ Святослав Олексійович

ГЕНЕРАЛЮК Леся Станіславівна

ГРЕЧИЛО Андрій Богданович

РУБЛЬОВ Олександр Сергійович

СКРИПНИК Анатолій Юрійович

СОКИРКО Олексій Григорович